

144. löggjafarþing 2014–2015.  
186. mál.

## Umsögn

um tillögu til þingsályktunar um fullgildingu valfrjálsrar bókunar við samning Sameinuðu þjóðanna gegn pyndingum og annarri grimmilegri, ómannlegri eða vanvirðandi meðferð eða refsingu (OPCAT).

Frá stjórnskipunar- og eftirlitsnefnd.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Mariú Rún Bjarnadóttur frá innanríkisráðuneyti og Sigurð Örn Hilmarsson frá lögmannsstofunni Rétti.

Með þingsályktunartillögunni er lagt til að ríkisstjórninni verði falið að fullgilda fyrir Íslands hönd valfrjálsa bókun við samning Sameinuðu þjóðanna gegn pyndingum og annarri grimmilegri, ómannlegri eða vanvirðandi meðferð eða refsingu. Bókunin var undirrituð fyrir Íslands hönd 23. september 2003 og öðlaðist gildi 22. júní 2006 þegar 20 ríki höfðu fullgilt hana. Þá er einnig lagt til að ríkisstjórninni verði falið að hefja undirbúning að setningu laga um eftirlitið sem bókunin kveður á um og þarf að vera komið á fót innan árs frá fullgildingu bókunarinnar, sbr. 17. gr. hennar.

### *Mannréttindi.*

Nefndin fjallaði um málið út frá stjórnskipulegum þáttum þess en í 1. mgr. 68. gr. stjórnarskrárinnar er kveðið á um að engan megi beita pyndingum né ómannúðlegri eða vanvirðandi meðferð eða refsingu. Í dómsúrlausnum Hæstaréttar og Mannréttindadómstóls Evrópu hefur því verið slegið föstu að með banni eins og kveðið er á um í 68. gr. stjórnarskrárinnar hvíla ekki einungis neikvæðar skyldur á ríkinu heldur einnig jákvæðar, þ.e. að tryggja vernd gegn pyndingum á yfirráðasvæði sínu þannig að einstaklingar verði ekki settir í þær aðstæður að geta sætt pyndingum eða annarri ómannúðlegri meðferð. Nefndin telur því að fullgilding bókunarinnar sé í fullu samræmi við ákvæði stjórnarskrárinnar en tillaga um fullgildingu viðaukans var lögð fyrir Alþingi í þingsályktunartillögu um landsáætlun í mannréttindum vorið 2013 en var ekki tekin til þinglegrar meðferðar. Nefndin telur að fullgilding bókunarinnar sé eðlilegt framhald þeirrar þróunar sem orðið hefur í mannréttindum og unnið hefur verið að því að tryggja.

### *Eftirlit.*

Á fundum nefndarinnar var sérstaklega fjallað um eftirlitið sem kveðið er á um í bókuninni en með fullgildingu hennar er gerð krafa um að það sé tvíþætt, þ.e. að komið verði á fót sjálfstæðu landseftirliti sem eigi að sinna reglubundnu forvarnar- og eftirlitsstarfi með stöðum þar sem frelsissviptir eru vistaðir og að hingað komi alþjóðleg forvarnar- og eftirlitsnefnd, undirnefnd um varnir gegn pyndingum (e. SPT, Subcommittee on Prevention of Torture) sem sinni eftirliti. Aðildarríkin skuldbinda sig til að tryggja sjálfstæði innalandsaftirlitsins og eftirlitsmanna undirnefndarinnar auk þess að tryggja aðgang að starfsmönnum þar sem frelsissviptir eru vistaðir, svo sem í varðhaldi, fangelsum eða geðdeildum, þ.e. hvers konar stöðum sem einstaklingar eru ekki frjálsir ferða sinna.

Sérfræðingar undirnefndarinnar og innanlandseftirlitsins þurfa einnig að hafa tryggja heimild til að ræða við sérhvern frelsissviptan einstakling í einrúmi og án þess að vitni séu viðstödd.

Á fundum nefndarinnar var sérstaklega rætt um hvernig og hvar best væri að hafa innanlandseftirlitið og voru umboðsmaður Alþingis, embætti landlæknis, Mannréttindaskrifstofa Íslands og ný stofnun sem sinnti þessu hlutverki nefnd í því sambandi. Nefnt var að með þessu eftirliti sé gerð krafa um þverfaglega vinnu sérfræðinga, svo sem sálfræðinga, lækna, lögfræðinga o.fl. Fyrir liggur að þetta kerfisbundna eftirlit þarf að setja á laggirnar innan árs frá fullgildingu en rétt er að benda á að aðildarríki geta frestað eftirlitinu um þrjú ár og tvö til viðbótar að ákveðnum skilyrðum uppfylltum. Nefndin hefur ekki myndað sér endanlega skoðun á því hvar best væri að hafa innanlandseftirlitið. Nefndin telur þó mikilvægt að tryggt sé að slíkt eftirlit fengi fullnægjandi fjármagn, starfsmenn og aðstöðu til að sinna verkefninu og taka á móti undirnefndinni.

Brynhildur Pétursdóttir, áheyrnarfulltrúi í nefndinni, er samþykkt umsögninni.

Helgi Hjörvar og Vigdís Hauksdóttir voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Alþingi, 12. mars 2015.

Ögmundur Jónasson, form.

Brynjar Níelsson

Karl Garðarsson

Valgerður Bjarnadóttir

Willum Þór Þórsson

Sigríður Á. Andersen

Birgitta Jónsdóttir